

Sąd nad patentami

WIEDZA W PIGUŁCE

Za rozwojem technologii stoją zespoły inżynierów, których wynalazki są chronione przez prawo. Pozwala na to istnienie patentów.

Patent oznacza „prawo do wyłącznego korzystania z wynalazku (...) w sposób zarobkowy (przemysłowy, handlowy)”*. Innymi słowy, jeśli masz patent na pewien wynalazek, tylko ty możesz go wytwarzać i sprzedawać, chyba że udzielisz na to zgody komuś innemu. Zwykle za pewną, określoną przez siebie opłatą. Innymi słowy – masz na ten wynalazek monopol. Patenty podlegają sprzedaży i kupnu. Istnieją firmy, które zajmują się wyłącznie ich skupowaniem i egzekwowaniem praw wynikających z posiadania patentów.

Patenty podlegają też kilku ograniczeniom, przede wszystkim czasowym – zwykle wydaje się je na 20 lat. Po upływie tego czasu każdy może bezwarunkowo wytwarzać i sprzedawać wcześniej opatentowaną technologię. Co więcej, patent wydaje urząd danego kraju (w Polsce – Urząd Patentowy RP), jest on zatem ważny tylko na jego terytorium. Inżynier, który chce rzeczywiście chronić swoją technologię, powinien zatem ubiegać się o patenty w wielu krajach, co często łączy się z bardzo dużymi kosztami (zwłaszcza w przypadku patentów amerykańskich). W pewnym stopniu ułatwiają to patentowe umowy międzynarodowe, takie jak Europejska Konwencja Patentowa.

Aby otrzymać nowy patent, wnioskodawca musi wykazać, że jego technologia:

- jest nowa (tzn. wynalazek nie został wcześniej ujawniony),
- ma odpowiedni poziom wynalazczy (tzn. jest wystarczająco różna od istniejących już innych rozwiązań),
- nadaje się do zastosowania przemysłowego.

Kwestią sporną w trakcie przyznawania patentów jest to, czy wniosek w ogóle opisuje „technologię”. Termin ten oznacza, najogólniej rzecz ujmując, „metodę przygotowania i prowadzenia procesu wytworzenia lub przetwarzania jakiegoś dobra”**. Takie szerokie ujęcie pozwala na opatentowanie wynalazków, których „technologiczność” można kwestionować, jak np. w przypadku zmodyfikowanych genetycznie roślin, substancji czynnych w lekach czy programów komputerowych.

Prawo zastrzega również, że w wyjątkowych sytuacjach państwo może m.in. wymagać od posiadacza patentu pewnych działań, np. szerokiej dystrybucji wynalazku z ważnych przyczyn ekonomicznych lub w imię interesu publicznego. Jest to zrozumiałe choćby w odniesieniu do opatentowanych substancji czynnych w lekach. Państwo nie mogłoby pozwolić na to, żeby wynalazca zatrzymał ich produkcję.

Ochrona wynalazków patentami jest istotnym elementem rozwoju nauki całego państwa. Dzieje się tak dlatego, że osoba ubiegająca się o patent szczegółowo opisuje swoją technologię we wniosku, a po przyznaniu patentu wiedza o niej zostaje upubliczniona. Dzięki temu każdy może rozwijać dalej nowe rozwiązania.

* <http://www.uprp.pl/czym-jest-patent-na-wynalazek-i-prawo-ochronne-na-wzor-uzytkowy/Lead05,150,1696,4.index,pl,text/>

** <https://pl.wikipedia.org/wiki/Technologia>

POMYSŁ NA LEKCJĘ

Uczestniczki i uczestnicy będą mieli okazję wcielić się w role wynalazców, którzy pragną opatentować swoje rozwiązanie techniczne. Najpierw jednak poznają kryteria, jakie musi ono spełnić, a także odpowiedzą sobie na pytanie, co właściwie daje posiadanie patentu. Dowiedzą się także, że system patentowy ma kilka minusów, co może sprawić, że na koniec zajęć zmienią swoją rolę i staną się oskarżycielami w tytułowym sądzie nad patentami.

Cele operacyjne

Uczestnicy i uczestniczki:

- wiedzą, czym jest patent;
- potrafią wyjaśnić wady i zalety systemu patentowego;
- znają dylematy związane z prawem patentowym.

Przebieg zajęć

1.

Czas: 5 min
Forma: rozmowa
Pomoce: tablica, kreda lub marker,
definicja patentu

Powiedz uczestniczkom i uczestnikom, że zajmiecie się dziś prawem własności intelektualnej, a dokładnie jednym z jego obszarów – prawem patentowym. Zapytaj, czym jest patent i kto może się o niego starać. Odpowiedzi zapisz na tablicy. Następnie przeczytaj i zapisz [definicję patentu](#) („Ograniczone w czasie prawa właściciela rozwiązania technicznego do wyłącznego korzystania z wynalazku lub wynalazków w celach zawodowych lub zarobkowych”). Sprawdźcie, czy jest ona tożsama z wcześniejszymi odpowiedziami uczestników i uczestniczek. Wyjaśnij, że w Polsce patent nadaje Urząd Patentowy RP, a czas, na jaki można uzyskać patent, wynosi 20 lat. Zapowiedz, że dziś sami przejdziecie pełną niespodzianek patentową drogę, ale najpierw musicie zebrać kilka niezbędnych do tego informacji.

2.

Czas: 5 min
Forma: praca w grupach
Pomoce: **Karta pracy „Cechy wynalazku”**, długopisy, tablica, kreda lub marker

Pytanie, które może się nasunąć jako pierwsze, gdy ktoś myśli o pozyskaniu patentu, brzmi: czy łatwo go zdobyć? Wiąże się to ściśle z kryteriami, jakie powinien spełniać wynalazek, który chcemy opatentować. Podziel uczestniczki i uczestników na dwie grupy. Każdej z nich wręcz listę rozmaitych cech mogących dotyczyć patentu albo zupełnie z nim niezwiązanych (**Karta pracy „Cechy wynalazku”**). Zadaniem uczestników i uczestniczek będzie wybrać spośród nich te, które „patentowalny” wynalazek musi posiadać. Poproś reprezentantów grup o przeczytanie wybranych cech. Ujawnij poprawne rozwiązanie zadania (cechy wynalazku: nieoczywisty, techniczny, nowy, możliwy do zastosowania w przemyśle) i zapisz je na tablicy. Sprawdźcie wszyscy razem, czy obie grupy dobrze wykonały zadanie.

3.

Czas: 10 min
Forma: praca w grupach, prezentacja
Pomoce: kartki papieru A3, markery, stoper

Zaproś uczestników i uczestniczki do wcielenia się w role wynalazców. Podziel ich na pięć grup. Wręcz każdej z nich kartki papieru A3 oraz markery i poproś, by opracowały pomysł na własny wynalazek oraz narysowały jego szkic, a także opisały go w kilku słowach. Do wykonania zadania mogą wykorzystać autorskie pomysły lub zainspirować się już istniejącymi rozwiązaniami, jak np. automatyczny warsztat tkacki, kamizelka kuloodporna czy wykrywacz min. Ważne, by wszyscy nowo upieczeni wynalazcy pamiętali, jakie kryteria musi spełniać wynalazek, który chcą opatentować, a także by wystarczyło im zaledwie kilka minut przeznaczonych na to intensywne, twórcze działanie.

Skoro techniczne wynalazki są gotowe i spełniają wszystkie najważniejsze kryteria: nowości, nieoczywistości i możliwości zastosowania w przemyśle, można by je złożyć w Urzędzie Patentowym RP, gdzie specjaliści rozstrzygną, czy przyznają im patent. Poproś reprezentantów grup, by w tym celu przedstawili swój pomysł w minutowej prezentacji zawierającej odpowiedzi na pytania: co to za wynalazek, jak działa, do czego można go wykorzystać. Dodaj, że w dzisiejszej przygodzie z wynalazkami prezentacja zastąpi opisowy wniosek, który w rzeczywistości rozpoczyna starania o każdy patent.

4.

Czas: 15 min
Forma: praca w grupach, prezentacja
Pomoce: **Materiał pomocniczy „Plusy i minusy systemu patentowego”**, długopisy, koperty, **Karta pracy „Plusy i minusy systemu patentowego”**

Wnioski o patent złożone. Jakie jednak mogą być ich losy? Wręcz każdej z pięciu grup losowo wybraną kopertę, w której jest opisany przykład możliwej sytuacji, korzystnej lub niekorzystnej dla wnioskodawcy o patent (**Materiał pomocniczy „Plusy i minusy systemu patentowego”**). Zaproś uczestniczki i uczestników do otwarcia kopert i zastanowienia się, jakie korzyści płyną z przedstawionych w niej sytuacji lub przeciwnie – jakie negatywne strony systemu patentowego ona ujawnia. Rozdaj uczestnikom i uczestniczkom **Karty pracy „Plusy i minusy systemu patentowego”**. Poproś reprezentantów grup o odczytanie opisu sytuacji oraz plusów lub minusów, jakie z niej wynikają. Wszystkich uczestniczących w zajęciach poproś natomiast o wpisanie wyników pracy koleżanek i kolegów do kart pracy. Poprawne rozwiązanie tego zadania znajdziesz na końcu **Materiału pomocniczego „Plusy i minusy systemu patentowego”**. Odpowiedzi uczestniczek i uczestników mogą zostać sformułowane inaczej – ważny jest sens wynikający z opisu negatywnych i pozytywnych stron patentowania swojego wynalazku. Jeśli jednak nie zostaną wyczerpane odpowiedzi z listy, uzupełnij wypowiedzi uczestników i uczestniczek.

5.

Czas: 5 min
Forma: rozmowa, głosowanie
Pomoce: **Karta pracy „Plusy i minusy systemu patentowego”**

Zaproś uczestników i uczestniczki do podzielenia się swoją opinią na temat systemu patentowego. Jak go oceniają? Co stanowi jego główną zaletę, a co wadę? Poproś o wejście w rolę sędziów, przed których werdyktem staje dziś system patentowy. Zaproponuj ponowne

spojrzenie do kart pracy i przypomnienie sobie listy zarzutów w stosunku do niego (wypisanych przez uczestniczki i uczestników minusów), a także wszystkich okoliczności łagodzących (a więc plusów). Daj uczestniczkom i uczestnikom chwilę na zastanowienie. Następnie zaproś do głosowania poprzez podniesienie rąk: najpierw tych, którzy są za utrzymaniem systemu patentowego, a później wszystkich, którzy jednak mają wątpliwości i uważają, że negatywne strony przeważają, dlatego są za jego zniesieniem. Zlicz wszystkie głosy i ogłoś decyzję waszego sądu nad patentami.

Ewaluacja

Czy po przeprowadzeniu zajęć ich uczestnicy i uczestniczki:

- znają definicję patentu?
- wiedzą, jakie są jego negatywne i pozytywne strony?
- znają dylematy, jakie są związane z systemem patentowym?

Opcje dodatkowe

Jeśli masz więcej czasu, zamiast głosowania przeprowadź mini debatę oksfordzką, w której wystąpisz w roli marszałka. Zapoznaj uczestniczki i uczestników z głównymi zasadami tej [formy dyskusji](#) (głos jest udzielany przez marszałka na przemian każdej ze stron, marszałkowi pomaga sekretarz czuwający nad czasem i porządkiem mini debaty, na koniec każda ze stron podsumowuje wystąpienia i przeprowadzane jest głosowanie). Poproś chętną osobę, by wystąpiła w roli sekretarza waszej mini debaty. Pozostałe uczestniczki i uczestników podziel na trzy grupy – niezdecydowanych, obrońców tezy o konieczności utrzymania systemu patentowego i ich oponentów. Daj każdej ze stron czas na przygotowanie, po czym otwórz mini debatę.

MATERIAŁY

- Karta pracy „Cechy wynalazku”
- Materiał pomocniczy „Plusy i minusy systemu patentowego”
- Karta pracy „Plusy i minusy systemu patentowego”

ZADANIE DLA UCZNIĄ

Zadaniem dla ucznia będzie odwiedzenie strony [Urzędu Patentowego RP](#) i odszukanie na niej wyszukiwarki przedmiotów chronionych, a następnie znalezienie w bazie „Wynalazki”, ciekawego według nich patentu, o którym warto opowiedzieć uczestniczkom i uczestnikom kolejnych wspólnych zajęć.

SŁOWNICZEK

- **patent:** prawo wyłączne udzielane przez Urząd Patentowy na wynalazek, który jest nowy, posiada poziom wynalazczy i nadaje się do przemysłowego stosowania.
- **wynalazek:** nowatorskie, oryginalne rozwiązanie problemu technicznego. W naukach inżynierskich i badaniach produktowych wynalazek najczęściej przybiera postać nowego urządzenia lub jego elementu, metody lub procesu, dzięki którym możliwe jest wykonanie jakiejś czynności w sposób sprawniejszy, bezpieczniejszy, wydajniejszy, tańszy lub lepszy jakościowo. W naukach społecznych za wynalazki uznaje się także zdobycze niematerialne, jak druk, pieniądź czy pismo.

- **trolling patentowy:** wykorzystywanie niedoskonałości przepisów prawa patentowego do uzyskiwania korzyści finansowych. Zjawisko to polega na rejestrowaniu lub odkupywaniu od innych patentów dotyczące różnych rozwiązań, nawet tych wcześniej znanych i rozpowszechnionych, ale do tej pory nie zastrzeżonych. Następnym krokiem jest domaganie się rekompensaty pieniężnej za rzekome dotychczasowe naruszanie tych patentów jak i opłat licencyjnych z tytułu używania tych rozwiązań w przyszłości.

CZYTELNIA

- Patent, [online], Wikipedia [dostęp: 6.07.2017], Dostępny w Internecie: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Patent>
- Wynalazki i wzory przemysłowe, [online], Urząd Patentowy RP [dostęp: 6.07.2017], Dostępny w Internecie: <http://www.uprp.pl/wynalazki-i-wzory-uzytkowe/Lead05,22,1691,4,index,pl,text/>

Tekst: Urszula Dobrowolska, scenariusz: Anna Walczak, konsultacja merytoryczna: Krzysztof Siewicz. Materiał pochodzi z serwisu edukacjamedialna.edu.pl prowadzonego przez Fundację Nowoczesna Polska.

Udostępniono na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/).

Źródło: <http://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/sad-nad-patentami/>.

Publikacja dofinansowana ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Podstawa programowa:

Informatyka, IV poziom edukacyjny

Treści nauczania

Wykorzystywanie komputera i technologii informacyjno-komunikacyjnych do rozwijania zainteresowań, opisywanie zastosowań informatyki, ocena zagrożeń i ograniczeń, aspekty społeczne rozwoju i zastosowań informatyki.

Nowa podstawa programowa:

Informatyka, liceum i technikum

Treści nauczania

postępuje zgodnie z zasadami netykiety oraz regulacjami prawnymi dotyczącymi: ochrony danych osobowych, ochrony informacji oraz prawa autorskiego i ochrony własności intelektualnej w dostępie do informacji; jest świadomy konsekwencji łamania tych zasad.

respektuje obowiązujące prawo i normy etyczne dotyczące korzystania i rozpowszechniania oprogramowania komputerowego, aplikacji cudzych i własnych oraz dokumentów elektronicznych.